

Škrat.

Spisal Ivo Trošt.

Vsi gotovo ne veste, kaj je škrat, pa vam tudi ne želim, da bi ga izpoznali tako kakor moj prijatelj stric Korel izpod Nanosa. — Pri Pikcu sva sedela na ognjišču — mi je pripovedoval — z gospodarjem Pikcem, grela sva se in praznila poličke. Bilo je namreč tam okolo pusta, snega do pod kolena, in jaz sem ob Pikčevem mlinu stikal vse božje popoldne za divjimi racami. Zato se mi je zvečer prilegal pečeni krompir s pečenimi klobasami in s kupico vina stare mere. Lovec je vsekdar rad žejen. Pikec je bil tudi lovec, pa dasi ta dan ni lovil rac, je bil tudi žejen. Kaj bi ne: z menoj je prigrizoval krompir in klobase in trkal in pil — poličkov pa nisva štela.

„Korel, noč te bo!“ me slednjič posvari prijazno.

„Beži! Še pol ure nimam do doma — pa po cesti, in meniš, da me bo noč. He! Pridem o polnoči, če mi zavežeš oči.“

„Saj ne veš, kaj je škrat, Korel.“

„Seveda ne; a tudi nocoj ne zvem, čeprav začneva od začetka prazniti poličke.“

„Čuj, Korel! Tam-le, kjer stoji sedaj kozelc, ki ga vidiš skozi okno, so pravili moj oče, je rasla visoka hruška; na nji so videli neki večer izpred konjskega hleva škrate: majhen možiček, dolga brada, tanke noge, debela glava, rdeča čepica, zelen jopič, dolg jezik pa zelen telovnik, a na licu porogljiv zasmeh. Tak je bil. Na veji je sedel, se prijetno gugal, pa ni padel s hruške. In verjemi, da moj oče niso mogli najti tisti večer poti v nizkem snegu izpred hleva sem-le v hišo. Zjutraj jih je dan obsijal — pod kozelcem.“ — „A veš, Ivan, to je bilo še najbrž v tistih časih, ko je bila pšenica v strokih in bob v klasih.“

Stric Korel je pravil, da sta potem še srečno in zadovoljno zalivala klobase ter pečeni krompir na ognjišču, poličke sta pa zamenjala z bokali. Skozi okno ju je pa opazoval možiček vrhu kozelca, jahal sleme, se smehljajal poredno skozi okno in stricu Korlenu kazal — osle; sam jezik mu je segal skoro do tal. In vedno poredneje se je režal, in vedno daljši mu je

bil jezik. Ko bi ga kdo videl, bi se bal, da možic ne poči od smeha ali vsaj ne pade s kozelca. Na Pikčevem ognjišču je odmeval smeh, zvenčale so čaše.

Že pozno se odpravi stric Korel pod Nanos.

„Ivan“, de Pikčevka svojemu možu, „pa ne pusti Korlna pešati brez luči. Bog ve, kaj se mu zgodi. Noč ima svojo moč.“

„Ne boj se ne, Francka,“ jo tolaži stric veselo. „Če pridejo nocoj tudi vsi škrateljni, se jih ne bojim. U-ji-hi-hi-i-i!“

„Tako-le pa grem, glejta! Ena, dve — slama, seno! Ena, dve!“ In res je šel široko po široki cesti, da sta se Pikčeva smejala na pragu, škratec je pa od smeha kar padel s kozelca — če ni samo skočil . . . „Seno, slama, ena, dve . . .“ je odmevalo, in sneg je škripal pod vsako stopinjo. „Da bom le na vrhu!“ je sopel stric in zaman upiral oko v neprodarno beloto na vseh straneh. „Brez luči bi je pa res ne zdelal!“ Pikčevka mu je namreč po sili stisnila leščerbo v roko. „Kaj je to? — A? — Ali sem bil že vrhu klanca nad Lumbarjem ali nisem bil? Vrag — ali škrat — nekaj me oponaša . . .“ Toda škratec se je zibal že na hrastovi veji nad njim, mu stresal snega za vrat in ga vabil k sebi. „Ah, kdaj bom na vrhu pri Lumbarju? Ali ni tu cesta, telegraf? Ne. To je njiva in to so hrastova debla.“ — „In to je škratec,“ je ponavljal nekdo, in stric je pritrdil: „To je njivica, moj prijatelj, glej, in to je še ostala voha lanskega zelja, pri vehi zajček, ki jo objeda; dober večer, zajček! Dober tek bi ti voščil, pa vem, da boš tekel — preveč. He, Paša, Paša!“ Toda psa Paše ni bilo za njim; šel je še ob pravem času domov. Stric se pa le ozira po njem, se izpotakne v razeru, telebne na leščerbo, jo zmasti in se v temi, opiraje se na puško, komaj postavi na noge in mrmra: „To je pa zares škrat. Pa ne boš me, škratec!“

Junaški stopi — v najbližji jarek in zopet obleži. „Kaj? Domov pa vendar pridem, če mi Pikec ali pa sam škratelj o polnoči zaveže oči.“ Prišepal je na cesto. „Hvala Bogu! Zdaj pa zdaj. Tu — telegraf, dobro! Tu njiva — dobro! Zajček objeda zelje — dobro! V vsaki dolini zajček — dobro! Ker ni Paše z menoj — dobro! Naprej! Ena, dve, seno, slama!“ In skupno sta jo rezala — škrat spoštljivo oddaljen — po cesti — domov ali od doma, kdo je vprašal. „Ena, dve! Naprej!“

Štrbunk. „Kaj pa to? Voda! Ješ, ješ! Pa globoka voda. Korel, ali znaš plavati? Saj si bil v latinski šoli tam nekje na laškem obrežju Istre. Le plavaj — a kam? Morje je to, sinje Jadransko morje. Tu je že breg, ali smo v — Benetkah?“ S težavo se skobaca na suho, otrese vodo z glave, brade, obleke, iz črevljev in cinca naprej, a zelje objedajoči zajček pred njim — moker kot miš in mrzel, da je glasno dvomil, da je bila še kdaj sinja Adrija tako ledena! Škrat ga je še oponašal, in v črevljih mu je med prsti žvokala voda kakor pri Pikčevih ječmenček, ko ga kuhajo v trebušastem piskru.

Kar se oddahne zadovoljno: „Aha! Zdaj smo pa doma, da smo le doma.“ Škrat se je smejal, češ: sebe misli in mene in psa, da smo doma.

Potrka, odpre in se čudi, da niso nocej zaklenili vežnih vrat, in začne že na pragu sezuvati črevlje, da bi ne zbudil speče soproge in pa da ne bi še na tešče vedela vsa družina, kdaj je prišel domov in kakšen je preplaval — Adrijo. Kar se oglasi osorno iz temne veže: „Kdo je?“ — „Jaz, jaz, Lina! Ali ne spiš?“ odgovori Korel.

„Moj Bog, Korel! Ti-i-i?“ se začudi Pikec, napravi luč in posveti bližje. „Pa takšen le?“ — — — Zunaj na kozelcu je pa možiček ovil jezik trikrat okolo pasu, da ne bi počil od smeha, a ni mu bilo še zadosti nacoj. Stric Korel je povest o škratu sam završil tako-le: Pikec me je potem naložil na sani, odel s slamo in rjuhami, potem je napregel, sedel sam name, pa — hi! — smo bili pod Nanosom, kjer so mi pojasnili, da sem jo mahnil spotoma nazaj k Pikcu, padel pred Pikčevim mlinom pod jez, ga preplaval — junaški kot Adrijo in mislil, da sem doma. Zares, doma sem potem spal do večera in videl še v sanjah, kako mi škrat kaže osle. Jezno planem za njim — on v grmovje, a jaz padem s postelje in se prebudim. Na koga sem se hotel potlej jeziti? Vidiš, to je — škrat.“

Iz mladih dni.*)

Piše in riše *Fran Selski*.

IV.

Kdo se tudi v poznih letih rad ne spominja prijetne brezskrbne mladosti? Nehote mu večkrat uhajajo misli na one kraje, med one ljudi, kjer jo je preživel, ko vidi prileten človek okolo sebe veselo igrajočo se mladino. Tudi jaz se še pogostokrat v duhu podam v svoj mili rojstni kraj, dasi je ta daleč tam doli med dolenskimimi hribi; v duhu obiščem domačo vasico in okrog nje drage mi znane prostore, se pogovarjam z nekdanjimi znanci in prijatelji in premišljam, kako je bilo tam nekdanj in kako je zdaj.

Marsikaj, ki je že zdavno zapadlo minljivosti, v mislih vidim in slišim še tako živo kakor svoj čas v resnici. Najživeje pa se seveda spominjam, kako je bilo za dobe mojega detinstva doma na očetovi domačiji. Sicer je od takrat preteklo že nad četrtno stoletja, a vendar še vedno natančno vem, kakšno je bilo nekdanje staro poslopje za našo hišo, kje je na vrtu stalo kako staro sadno drevo, ki ga zdaj ni več, in kako smo se tam otroci igrali in kratkočasili.

*) I., II. in III. glej v lanskem letniku!